

Szentistvány József

(1919–2007)

Az 1990-es évek elején a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia – a Nemzeti Közszolgálati Egyetem egyik jogelőd intézménye – Hadművészet Története Tanszékén megjelent egy magas, egyenes tartású úr, aki előadta azon tervét, hogy egyetemi doktori értekezést kíván írni. Témájának a második világháború keleti hadszíntéri eseményeinek bemutatását választotta, azon belül is annak a magasabb-egységnek a történetét, amelyben ő is szolgált. Az értekezés elkészült, levéltári forrásokra alapozva, saját „élményekkel” kiegészítve. Ennél hitelesebben aligha lehet e témát feldolgozni. Az egykori ludovikás tiszt hamar megtalálta a közös hangot a tanszék oktatóival, akik akkor mind katonatisztek voltak. Amíg tehetett, rendszeresen járt szakmai rendezvényekre, de ha Pesten volt dolga, biztosan benézett a „Zrínyire” egy kis beszélgetésre. Mint aktív sportvezető, ő volt a kezdeményezője a tiszti vívóklub megszervezésének, amely azóta is aktívan működik. Szeretetre méltó, szerény ember volt, akin érződött, hogy ő belül mindig is magyar katona, tüzértiszt maradt.

Egy alkalommal Szolnokon egy regionális ifjúsági vívóversenyt rendeztek, amelynek levezetője Szentistvány József volt. Természetesen egyenruhában jelent meg. Felsorakoztatta a vívókat, és egyből feltette a kérdést, hogy milyen nap van ma. Történetesen június 4-re esett a verseny, de a fiatal vívók közül senki sem tudta, hogy e napon történt a trianoni békediktátum aláírása. Akkor még

nem volt a nemzeti összetartozás napja. Szentistvány tartalékos őrnagy komoly felindultságot mutatva oktatta ki a jelenlevőket e nap fontosságáról, majd a nem éppen kifogástalan öltözetben megjelenő vívópalántákat jól megdorgálta. Ez után kezdődhetett a verseny.

Családi háttér és tanulmányok

Szentistvány József 1919. április 22-én született Kecskeméten. Ha hihetünk a szórványos adatoknak, a családban már a nagyapa, Adalbert is tiszt volt, a császári és királyi haderőben a mérnökkarnál szolgált. A katonai sematizmusok – amelyekben e néven nem szerepel más – 1901-ben említik utóljára, mint aki a temesvári katonai építőosztálynál végzi a feladatát. Az édesapja, aki ugyancsak a József nevet viselte, és hivatásos katonaként szolgált a hazát, vezérőrnagyként vonult nyugalomba. Ezt megelőzően a terület-visszacsatolások időszakában a Felvidéken, Kárpátalján, majd Székelyföldön szervezte meg a katonai közigazgatást. A szovjet Vörös Hadsereg magyarországi hadműveletei alatt Lábatlanban az öccsénél húzta meg magát, de elárulták ottlétét, és egy szovjet tiszt a civil ruhás, beszélni akaró idős embert fejbe lőtte.

József születésekor az apa még százados volt. A kisgyermek kétéves korában édesanyja, Novotny Lenke a testvére születésekor meghalt, ezt követően nagyszülei nevelték. Elemi iskolai tanulmányait Esztergomban kezdte, majd édesapja szolgálati helyén, Egerben folytatta és fejezte be. A katonacsaládok fiúgyermekéinél szinte kötelező módon az oktatás és nevelés katonai reáliskolában folytatódott, az első két évfolyamot Kőszegen, a harmadikat és negyediket Sopronban végezte. Tizenhárom évesen itt ismerkedett meg a törvívással, ami olyan jól sikerült, hogy középiskolai országos bajnok lett. Az érettségét 1937-ben tette le. A katonai reáliskolában végzették számára nem volt kötelező a Ludovika Akadémián folytatni a tanulást, de a fiatalember mégis ezt az utat választotta. Az akadémiára felvételi vizsga nélkül beiratkozhatott, ahol a tüzér szakot választotta. Mielőtt megkezdte volna tanulmányait, le kellett töltenie egy év egri csapatszolgálatot.

„Hajnali négykor ébresztő, le az istállóba patát mosni. Aztán sörénytisztítás, lókaparás – heteken keresztül. Úgy belénk ivódott a lópataszag; az ember szinte már elundorodott saját magától. Félévkor főtüzérek lettünk, nagy urak. Kaptunk egy krumplirózsát a gallérunkra, és kezdhettük a tartalékos tisztí tanfolyamot. Tizedesként szórtak zét minket az útegekhez, de továbbra is együtt dolgoztunk a legénységgel.”

A csapatszolgálat évében a leendő akadémikusoknak meg kellett tanulniuk mindenekelőtt engedelmeskedni, végrehajtani a tisztések parancsait, és el kellett viselniük mindazon kiszúrásokat, amelyeket célzottan, mint leendő tiszték kaptak. Szentistvány József – mint az idézetből láttuk – közben már tizedesként karpaszományos iskolára is került a debreceni 6. tábori tüzérszázalához, és kiképzett tüzér lett.

Az egy év leteltével, 1938 őszén Szentistvány ismét újonc lett, ezúttal akadémikusként.

„Itt az akadémián jött a szakmai képzés, 39 tantárgyunk volt, elméleti oktatás, gyakorlati oktatás, volt ezen kívül a Ludovika önképzőköre, amin szintén továbbképzés és tanulás folyt és voltak a testnevelés terén a továbbképzési feladatok.”

Az akadémia képzési rendje ezekben az években gyorsan változott. A korábbi években az egyéves csapatszolgálatot hároméves iskolai oktatás követte. A csapatgyakorlatot 1939-ben eltörölték, s a képzési időt is három évről kettőre csökkentették. A felkészítés a háborús években célirányosabb, gyakorlatiasabb lett. Csökkent a tantárgyak óraszámja, így a harcászati, a hadtörténelmi, a hadsereg-szervezési, a tereptané, a műszaki ismereteké, a híradóismereté, a haditechnikáé, a katonai írásmód és alosztályügy vitele tantárgyé, a gazdaság és közigazgatási szolgálaté. Célként azt határozták meg, hogy mindenki legalább közepes ismeretekkel rendelkezzen, és elsősorban a saját fegyvernemének megfelelően olyan tudást sajátítson el, amely a csapatnál elsődlegesen szükséges.

A fiatal akadémikus számára a Ludovika ideális feltételeket biztosított, hogy a vívósportban továbbfejlődjön.

„A testi képzés egyébként is fontos része volt az akadémiai éveknek. Az atlétikától kezdve az evezésig, teniszig minden sportággal külön foglalkoztunk. Még gyephokiznunk is kellett. A vívás külön tárgy volt persze, a rangsorolásba is beszámított. A második világháború előtt egy honvédtisztnak kötelessége volt megvédenie a becsületét.”

A vívóórákon kívül a legtehetségesebbek a Honvéd Tiszti Vívóklubban is csiszolhatták a tudásukat. Szentistvány akadémikus mestere Maszlay Lajos százados volt, sokszoros világ- és Európa-bajnok, olimpiai bronzérmes vívómester. A vívók a Ludovika Akadémia Sport Egyesület színeiben országos versenyeken is részt vettek. Hősünk a törvívás mellett az akadémián kötelező kardvívásban is szép eredményeket ért el. Már 1939-ben az akadémiai vívóverseny kard számában 4. helyezést ért el. Az országos József nádor kardemlékversenyen,

1939. november 26-án, a Műegyetem vívótermében a 25 induló közül 8. lett, s a következő évben is a döntőbe került. Ugyanebben az évben az országos főiskolai bajnokságon törversenyben indult, ahol 7. helyezett lett. Az akadémiai vívás erősségét mutatja, hogy Szentistvány a házi versenyen is csak 5. tudott lenni.

„Jó szívvel mentünk az edzésekre. Felöltöztem, fölvettem a könyökvédőmet, a törben volt egy erősítő csuklótartó, azt felszereltem, és csatára föl! A jók örültek a vívóóráknak, igyekeztek fejlődni. Bár egy 20-30 fős osztályban nem lehet külön iskolázni. Az óráknak tán épp ezért nem volt különös hangulata. Felálltunk a teremben, mire megjelent a vívómester (nálunk Maszlay százados úr), és kezdődhetett a bemelegítés.”

Szentistványi József a sport mellett részt vett – mert részt is kellett venni, ha valaki a rangsorban előrébb akart végezni – a Levente-kör munkájában. Ennek eredményességét mutatja, hogy az egyik pályázaton, amelyet *A gyalogság és tűzérség együttműködése egy harccsoporton belül találkozóharcban* címmel írtak ki, dicséretet kapott. A tanulás mellett az akadémikusokat az a megtiszteltetés érte, hogy részt vehettek a bécsi döntések utáni területgyarapító bevonulásokban. Persze nem mindenki, csak a legérdemesebbek, köztük Szentistvány akadémikus, aki a felvidéki és az észak-erdélyi bevonulásnak is részese lehetett.

Az akadémiai évek gyorsan elmúltak, ami még egy hónappal meg is rövidült. A Romániával kialakult feszült viszony miatt a végzős évfolyamot a nyári gyakorlatról visszarendelték, másnap megkapták az avatási ruházatot és felszerelést, majd harmadnap már sor került az avatásra is.

1940. július 4-én tíz órakor ünnepélyes istentiszteletekkel kezdődött az ünnepségsorozat. A római katolikus szentmisét Hász István tábori püspök tartotta, amely alatt a felavatandó hadnagyok énekkara énekelt. A protestáns istentiszteletet vitéz nemes bátorkeszi Kiss Sándor esperes, az akadémia protestáns lelkésze tartotta. Az istentisztelet után avatási próba volt a nagyréten, majd délben díszebéd az éttermekben. Délután négy órakor a díszteremben kihirdették a hadnagyi kinevezéseket és a csapatbeosztásokat, és sor került az oklevelek átadására. E rövid esemény után öt órakor kezdődött a nagyréten a hadnagy-avatás. A kormányzót vitéz Littay András altábornagy, a magyar királyi Honvéd Vezérkar főnökének helyettese képviselte, aki a *Himnusz* hangjai mellett haladt el az avatandó hadnagyok és a nyári kihelyezésről berendelt akadémikusküldöttség arcvonala előtt. A fogadás után vitéz nemes kisbarnaki Farkas Ferenc ezredes, akadémiaiparancsnok mondott beszédet. Többek között ezek hangzottak el:

„A gondtalan ifjúságnak a mai nappal vége. Mától kezdve a Ti utatok is a kemény, göröngyös magyar Út. Tisztek, vezetők és nevelők vagytok! Vezessétek és neveljétek tehát szívvel, szeretettel és sok megértéssel a derék magyar katonát harcos szellemben, magyar hitben és mély nemzeti öntudatban, hogy őket is az Isten keze által megvont örök és szent határokon 1000 éven át őrtálló magyar katona szelleme és harcos erénye irányítsa a kötelességérzet és felelősségtudat útjain!”

A beszéd elhangzása után az eskütételhez az emelvényre vitték az akadémia zászlaját. Bényey Zoltán százados, az akadémia első segédtisztje olvasta előre az eskü szövegét, a fiatal hadnagyok pedig ismételték. Ezután nemes Csáthy Dénes rangidős hadnagy búcsúzott el az *alma matertől*. A beszéd után következett a „kardrántás”, majd zárszóként Littay altábornagy közvetítette a kormányzó üdvözlését. Az ünnepséget záró díszmenet, amellyel a fiatalabb évfolyamok tisztelegnek a végzetek előtt, ezúttal elmaradt, ehelyett a fiatal hadnagyok megkoszorúzták a Ludovika-szobrot. Ebben az évben az avatás utáni szabadság is elmaradt, a hadnagy uraknak egyből be kellett vonulniuk a csapataikhoz.

Katonatiszti pályafutása

Szentistvány József hadnagynak, aki a tüzérek között a rangsorban harmadikként végzett, a 190 végzős közül pedig hatodikként, az első tiszti beosztás átvételére szülővárosába, Kecskemétre kellett utaznia, ahol ezentúl a Losonczy István nevét viselő 13. tábori tüzérosztálynál a 2. üteg „alantos” tiszti beosztását látta el. Ebben az időszakban lovas tudását csillogtatta a fiatal hadnagy. Rendszeresen részt vett versenyeken, 1941. március 20–21-én például a könnyű díjlovaságban két különböző lovon ért el 3. és 4. helyezést. Néhány hónap múlva a hadnagy átvette az 1. üteg parancsnoki feladatait, és ebben a minőségében vett részt 1941. április 4-től május 31-ig a délvidéki bevonulásban. A tüzérosztály a 7. gyalogezreddel együtt alkotta a kecskeméti 13. gyalogdandárt Platty Pál vezérőrnagy parancsnoksága alatt. A tüzérosztályt Szalay-Marzsó Tihámér ezredes irányította. A bevonuláskor komoly szerb ellenállás nem akadályozta a dandár csapatait, a váratlan rajtaütések mellett azonban legjobban az összehozottság hiánya, a vezetés alacsony hatásfoka nehezítette a dandár és benne a tüzérosztály működését.

A visszafoglalt Bácskában, Bácsföldváron az ezredparancsnok kezdeményezésére június közepén sportünnepséget tartottak, amelynek központi elemei a lovasversenyek voltak. Ebben Szentistvány hadnagy komoly szerepet vállalt.

„Először annak bebizonyítása, hogy a magyar lovas előtt nincsen áthidalhatatlan akadály és hogy lovaskiképzésünk történelmi hírnevéhez méltóan, ma is minden tekintetében a legmagasabb fokon áll és lovasaink a legnehezebb helyzetekben is megállják helyüket. Másodsor, hogy kidomborítsa a lovas és ló egymásra utaltságát, továbbá a ló szükségességét a korszerű háborúban is. Az első célt szolgálta Szentistvány József hadnagy rendezésében bemutatott csoportos vadászugratás és verseny az 1700 méter hosszú 12 szilárd építményű kpm-es (sic!) akadállyal tarkított pályán. Az ügyes vonalvezetésű pálya meghívó ugrásain 400–450 méteres ütemben 40 méteres távközökkel lovagoltak a 3-as csoportok tisztek, altisztek, tisztesek és tüzérek sorrendben.”

E hírt a *Szent György* című lovas újság 1941. július 15-i száma közölte.

A békehelyőrségbe visszatérve a tüzérek folytatták a kiképzést. Szentistvány hadnagy – aki újra alantos tisztként szolgált – ismét csak lovas eseményeken tűnt fel. A *Szent György* 1942. júniusi számában például a következőket olvashatjuk:

„A M. Kir. V. Honvéd Hadtest Díjában két csoportban azok a lovasok indultak el, akik országos jellegű mérkőzéseken még nem nyertek első, második vagy harmadik díjat. A »B« csoport további kikötésként a lovak teljes nyeretlenségét is előírta. Az »A« csoportban nyolc nevező közül heten kísérelték meg a célba jutást s hibátlanul egyedül Szentistvány József hadnagnak sikerült, aki Ostorharits Horváth Endre százados Varázsát lovagolta.”

A hadnagy ekkor már parancsnokként ismét a 2. üteg élén állt. Még ebben a hónapban a kecskeméti tüzérekre komolyabb kihívás várt. A tizenhárom tüzéreknek, immáron ezred kötelékben, köztük a 2. ütegnél a Don folyóhoz kellett vonulnia. A keleti hadszíntérre kikerülve az üteg – a 2. magyar hadsereg állományában – bekapcsolódott az Uriv-Pokrovka környéki hídfőharcokba.

A 13. tüzérezred parancsnoka Blassmann Mátyás alezredes, majd novembertől ezredes volt, az I. osztály parancsnoka Misits István alezredes. A négy, 1905-ben rendszeresített, majd 1908-ban módosított nyolc cm-es löveggel rendelkező 2. ágyús üteg parancsnoka ekkor már Szentistvány József hadnagy volt, az üteg egyetlen hivatásos tisztje. Az elsőtisztje Horváth László tartalékos zászlós, a felderítőisztjtje Séra Gyula tartalékos hadnagy, és a többi tiszt beosztást is vagy tartalékosok, vagy altisztek látták el. Ezzel kapcsolatban Szentistvány József a későbbi egyetemi doktori értekezésében tapasztalatait a következőképpen fogalmazta meg:

„Mint ütegparancsnok módomban volt tapasztalni, mit jelent egy jól képzett üteggel és mit egy sebtében »összeszedett« alegységgel háborúba menni. [...] ha jó az alapkiképzés és a közszellem egy egység vagy egy alegységben, úgy a kisebb kiképzési hiányosságok áthidalhatók. Ha a szakkiképzés hiányos, és nincs ütegszellem, az az egység »megmértetés« során szétesik.”

A következő évben, 1943. január 2-án Szentistvány hadnagyot a németországi Jüterbogba vezényelték löiskolára. Valószínűleg ennek köszönhető az életben maradását, hiszen a január 12-én indított szovjet támadásban az alakulata nagy része odaveszett. A hadnagy ez év márciusában az ezrede Berdicsivben gyülekező túlélőkhöz érkezett vissza. A következő hónapokban Szentistvány a tüzérszázada parancsnokának segédtisztja volt. A januári katasztrófát túlélők májusi hazatérése után a hadnagy jelentkezett a kecskeméti ezrednél, ahol május 1-jei hatállyal főhadnagyként, ezredsegédtisztként dolgozott tovább. A főhadnagyt a következő beosztása a nagyváradai Gábor Áron tüzér hadapródiskolára szólította. A háborúba lépést követően várható nagyobb tiszthiány pótlására a hadvezetés létrehozta a különböző fegyvernemek hadapródiskoláit, ahol terv szerint a növendékek ötévi tanulás után zászlósi rendfokozatot kapnak. Az első évfolyam 1942-ben indult. Szentistvány főhadnagy a következő hónapokban a középiskolák korú leendő zászlósok oktatását, nevelését végezte.

A hadapródiskolán az 1944-es nyári szünetben ütegelsőtiszti tanfolyamot szerveztek, amelyet Szentistvány főhadnagy vezetett. A tanfolyam Hajmáskéren éleslövészettel zárult. Ezt követően a következő tanévre történő felkészülés vette kezdetét, miközben hírek érkeztek Románia átállásáról a németellenes szövetségesek oldalára. A honvédelmi miniszter ezt követően parancsot adott a hadapródiskola dunántúli áttelepítésére. Ennek előkészületei zajlottak, amikor a Nagyváradon alakuló 13. póthadosztály parancsnoka Szarka István ezredestől, az iskola parancsnokától tüzer-tiszttel kért egy üteg felállítására. A feladatra kijelölt tiszt Szentistvány főhadnagy lett. Amikor ez történt, a négy 1905-ös mintájú 8 cm-es löveggel felszerelt üteg tartalékos állománya már megkapta a behívót. A legénység szeptember 11-i bevonulása után másnap hajnalban az ütegnek már indulnia kellett a 38. gyalogezred támogatására, azonban tüzérségi löszert a szállítószekerek hiányában még nem tudtak vételezni. A magyar csapatok szeptember 13-án már a Bihar-hegység lábánál álltak, ahol az üteg még mindig a parancsnoki figyelő és a tüzlépcső, vagyis a lövegek tevékenységét igyekezett összehangolni. Az első lövések mégis sikerültek, ami kellő önbizalmat adott a folytatáshoz.

A honvédcapatok előrenyomulása addig tartott, míg szovjet alakulatokba nem botlottak. Ez a fordulat az üteg számára is fájdalmas eseményt eredményezett, ugyanis szeptember 20-án kapott egy gyalogsági közeltámadást, amire a legénység a műszerek és híradó eszközök hátrahagyásával egyszerűen elszökött. A tüzéreken kívül persze a gyalogság is menekült, s a fejvesztett rohásnak csak két magyar rohamlövég megjelenése és harcba lépése vetett véget.

A Bihar megyei Szombatságnál sikerült a valamelyest összeszedett ütegnek állást foglalnia, és itt várta az újabb parancsokat. A visszavonulás továbbra is átláthatatlanul, szervezetlenül folyt. Szeptember 24-ére az üteg Félixfürdőre érkezett, ahol végre kipihenhetette magát. A következő napokban a visszavonulás folytatódott, miközben az üteg időről időre állást foglalt, s lőtte az üldözőket. A műszereket és híradó eszközöket Nagyvárad elérése után, a hadapródiskola készletéből sikerült pótolni.

Szeptember 29-én Szentistvány főhadnagy a figyelőjét a nagyürögdi templom tornyában rendezte be.

„Egy templomtorony figyelőként mindig rizikó, viszont kitűnően beláttam a terepet. A templomablak zsaluját csak a legszűkebb részre nyitottuk, nehogy a szögtáveső áruló jel legyen egy ellenséges figyelőnek.”

Az ütegparancsnoknak a támogatandó gyalogzászlóalj parancsnokával vezetőes összeköttetése volt. Október 1-jén egy német üteg is beérkezett, amelynek parancsnoka szintén a templomtoronyban rendezte be a figyelőjét. Másnap egy szovjet támadás igyekezett áttörni a magyar és immáron német csapatok védelmét, de kudarcot vallott. A következő napokban nyugalom állt be, volt idő a tűzrendszer összehangolására a német és magyar üteg között. Feltételezve, hogy a szovjetek figyelője a kisürögdi templomtoronyban helyezkedett el, a német és a magyar tűzerek egymással versenyezve löni kezdték az egyházi épületet, de nem hirdethettek „győztest”, senki sem találta el. Másnap a szovjetek igyekeztek visszaadni a kölcsönt, de ők sem jártak több sikerrel. Így azután mindkét templomtorony a mai napig is épségben áll.

Az üteg október 10-ig maradt az állásában, ezt követően Nagyváradra vonult át. Itt Szentistvány főhadnagy tűzérfigyelője a Szent László-templom tornyában foglalt figyelőt, azonban két nap után ezt is el kellett hagynia, és folytatódott a visszavonulás Mezőpeterd felé. Itt az üteg egy gyalogzászlóalj támadásának támogatását kapta feladatul. A lövegek a templom téri állásból lőttek, a figyelő pedig a vasútállomás melletti őrházban volt. A kialakuló tűzharcban az őrház is találatot kapott, de Szentistvány főhadnagynak ismét szerencséje volt, és ép bőrrel megúszta. Másnap a visszavonulás Földes felé folytatódott. Itt a főhadnagy ismét figyelőfoglalásra indult, de a csoportja rövidesen heves gyalogsági tüzet kapott. A lóháton ülő Szentistvány főhadnagy visszafordította embereit, őt azonban egy comblövés érte:

„Nagy szerencsém volt, hogy a géppuska sorozat nem derékmagasságban ért, viszont derék lovam a találatok sorozatát kapta. A szegény sárgának még volt annyi ereje, hogy visszavitt hátán a Földes irányába özőnlő menetoszlophoz.”

A főhadnagyot mentőkocsiba helyezték, amely menet közben még egy szovjet légitámadást is átvészelt, de szerencsésen elérte a debreceni klinikát. Az immáron ütegparancsnoki beosztását ellátni nem tudó főhadnagyot a klinikáról Egerbe szállították, ahonnan felépülése után egészségügyi szabadságra Szombathelyre távozhatott, ahol a menyasszonya, Tiszolcy Klára várta. Szentistvány főhadnagy a szabadság leteltével, december 1-jén Sümegen jelentkezett szolgálatra az oda áthelyezett hadapródiskolában. Még e hónapban egy rövid időre visszatért Szombathelyre, ahol 10-én feleségül vette a menyasszonyát.

Az iskola Sümegen és környékén települt, itt folyt az oktatás. 1945 februárjában az első és második évfolyam, a légvédelmi üteg és a tisztek, tiszthelyettesek családjaikkal együtt Bajorországba vonultak át, a harmadik és negyedik évfolyam a parancsnoksággal egyelőre még maradt. Március végén erős szovjet támadások miatt az iskola ezen része Muraszombatba, majd Ausztriába települt. A lövegekkel vonuló menetet egy alkalommal légitámadás érte, de kárt nem szenvedett. Más alkalommal a németek harcra akarták fogni őket, de ezt is sikerült elkerülni. A németek végül a Dráva melletti Dravogradba irányították a hadapródokat azon feladattal, hogy a szomszédos Slovenj Gradecbe küldjenek ki és tartsanak ott egy figyelőkülönítményt. A különítmény Szentistvány főhadnaggal valóban kiment, s elfoglalta a számára meghatározott helyet. Az egyik szlovákul tudó hadapród azonban jelentette, hogy rövidesen egy nagyszabású partizántámadás várható. A főhadnagy a 16-17 éves fiatalokat a várható harcnak nem akarta kitenni, ezért önhatalmúlag bevonult Dravogradba. Ezért ugyan nem dicsérték meg, de miután valóban bekövetkezett a támadás, annak ereje és pusztításai őt igazolták. A hadapródok parancsnokaik vezetésével másnap elhagyták a települést, és továbbvonultak. A kilátástalan menet május 7-ig tartott, amikor egy Heft nevű községnél az angoloknak megadták magukat. Ezután hadifogság következett, de ez jobbra mezőgazdasági munkát jelentett a környező települések gazdáinál. Szentistvány főhadnagy felügyelte a munkavégzést és különösen a gazdákat, hogy rendesen ellássák a legényeket. Így teltek a napok, miközben 1945. november 23-án megszülettek a főhadnagy ikrei, Éva és Eszter. A fogság 1946 májusáig tartott, ahonnan a család 28-án érkezett haza Szombathelyre.

Szentistvány főhadnagy szolgálata alatt megkapta a Tűzkeresztet hadiszalagon a sebesülési pánttal, a Kormányzói Dicsérő Elismerést, „a Bronz Signumot” (a Magyar Koronás Bronz Érdemérmét) az ellenség előtt tanúsított viselkedéséért,

továbbá a Felvidéki, az Erdélyi és a Délvidéki Emlékrmet. A *Honvédségi Közöny* 1943. január 12-én megjelent száma szerint az I. osztályú német Vaskeresztet is kiérdemelte.

Újrakezdés a háború után

A háború után Szentistvány főhadnagy Szombathelyen jelentkezett a 33. hadkiegészítő parancsnokságon, ahol szolgálaton kívüli állományba vették. 1946 szeptemberében végkielégítéssel elbocsátották a hadseregből, kiszámoltak neki 676 forintot és 80 fillért, s megállapítottak 141 forint havidíjat. Még ebben az évben, december 19-én Pécssett „igazolták”, hogy nem követett el háborús bűnöket. Ezt követően kezdődött a Szentistvány család számára egy új, de igen nehezen induló élet. A polgári életbe elhelyezkedni akaró embert az egykori ludovikás és tiszti múltja még sokáig elkísérte. 1955-ben megbízhatatlannak minősítették, három évvel később javasolták a lefokozását. Pedig Szentistvány József mindent igyekezett megtenni, hogy a családját el tudja tartani. Már 1946 nyarán elhelyezkedett a szombathelyi Mértékhitelítő Hivatalnál mint irodai dolgozó. Együttal letette a mértékhitelítő szakvizsgát. A jeles oklevél birtokában Szolnokon helyezkedett el mint mértékhitelítő. A felesége orosz tanított az egyik helyi általános iskolában. A volt főhadnagy minden bizonnyal lelkiismeretesen és szakértelemmel végezte a munkáját, mert 1980-ban mint a helyi Mérésügyi Hivatal vezetője ment nyugdíjba.

A háború után még sokáig versenyzett, tőrben és kardban is 1. osztályú minősítést szerzett, 1948-ban törvívásban tagja volt az olimpiai keretnek. Ugyanebben az évben komoly szerepet játszott a szolnoki vívóélet újraindításában, de elévülhetetlen érdemei vannak a vidéki vívás fellendítésében is. Edzősködése során egy alkalommal súlyos sérülés érte. Egyik tanítványa eltalálta a nagy combvénáját, aminek következtében napokig küzdeni kellett az életéért, majd hónapokig feküdt kórházban. Ezt követően már aktív versenyzésről szó sem lehetett, s aktív vívómesterként sem dolgozhatott. Maradt a bíraskodás és a sportszervezés.

A Magyar Vívó Szövetség elnökségi tagjaként évtizedekig a vidéki vívóélet fellendítésén dolgozott, és ő kezdeményezte, hogy a katonai tanintézetekben a vívást ismét oktassák.

A rendszerváltás után, 1991-ben törvénytelennek minősítették a lefokozását, visszakapta a tartalékos főhadnagyi rendfokozatát, majd előléptették tartalékos századossá, 1993-ban pedig tartalékos őrnaggyá. Közben jelentkezett a Zrínyi

Miklós Katonai Akadémiára, hogy elkezdje az egyetemi doktori eljárást, amelyet 1994-ben sikeresen be is fejezett. A doktori értekezésének címe: *A 13. hadosztály tüzérségének felkészítése és harctevékenysége a II. világháború alatt*. A doktori címnek felesége, három leánya és öt unokája örült, félretéve minden korábbi aggodalmukat.

Szentistvány József a polgári életben is számtalan elismerésben részesült, ezek közül a Santelli Alapítvány életműdíjára volt a legbüszkébb, amelyet általában olimpiai bajnokok kaptak meg. Pedig 1979-ben a Munka Érdemrend arany fokozatát is átvehette. Az egykori ludovikás tüzér akadémikus tartalékos ezredesként 88 éves korában, 2007 szeptemberében hunyt el. Szolnokon nyugszik a Kőrösi úti temetőben. Emlékét évente megrendezett vívó emlékverseny őrzi. Élete és pályafutása alig különbözik a legtöbb ludovikásától, azokétól, akik túléltek a világháborúkat és a fogságokat. Tiszteletre méltó, hajlíthatatlan ember volt, és büszke katona. A vívóversenyekre, amikor ezt már megtehetette, élete végéig egyenruhában járt. Katona volt, tüzértiszt, és az is maradt, mindig.

Irodalom

Lippai Krisztina: „A színészet kérem más, mint a vívás!” (Az Orczy-kerten át a Bárkáig kalauzol: Dr. Szentistvány József nyugalmazott honvéd ezredes, egykori Ludovikás, ma a Magyar Vívó Szövetség vidék bizottságának vezetője, és a Szolnok Megyei Vívó Szövetség elnöke). *Hajónapló*, 4. (1999), 5. 24–28.

Szentistvány József: A m. kir. Gábor Áron Tüzérségi Hadapródiskola utolsó hónapjai. *Honvédségi Szemle*, 121. (1993), 2. 79–81.

Szentistvány József: *A 13. hadosztály tüzérségének felkészítése és harctevékenysége a II. világháború alatt*. Egyetemi doktori értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, 1994. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/9204?locale-attribute=en>